

Stjepan Ćosić

Španjolski grbovi u grbovniku Korjenić-Neorića iz 1595.

UDK: 929.52 Korjenić-Neorić, obitelj "15"

929.642 (497.5 Dubrovnik) "15"

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 15. 07. 2013.

Prihvaćeno: 20. 02. 2014.

Stjepan Ćosić

Odsjek za povijest

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

scosic@ffst.hr

Grbovnik Korjenić-Neorića iz 1595. najstarija je zbirka grbova zemalja, dinastija i plemićkih rodova na južnoslavenskom području. O grbovniku se često pisalo paušalno i netočno. Poistovjećivalo ga se s prerisom "virtualnog" protografa don Pedra Ohmućevića ili s Fojničkim grbovnikom i drugim kasnijim inačicama u sklopu ilirske heraldike. Na temelju genealoških podataka i drugih izvora odgovara se na pitanje tko su bili Korjenić-Neorići, tvorci grbovnika iz Banića u Slanskom primorju te kojim španjolskim rodovima pripadaju grbovi bez atribucija na posljednjim listovima grbovnika. U kontekstu povijesti druge polovice 16. st. otkriva se kako i zašto su se ta uglavnom španjolska znamenja našla u najstarijem ilirskom grbovniku.

Ključne riječi: Grbovnik Korjenić-Neorića, ilirska heraldika, španjolska heraldika, genealogije, Ohmućevići, Dolisti-Tasovčići, Dubrovačka Republika, Klobuk, Slano, Banići.

Dulje od stoljeća i pol grbovnik Korjenić-Neorića, poznat i pod drugim nazivima, tema je proučavanja južnoslavenskih i europskih povjesničara, heraldičara i genealoga. Riječ je o najstarijoj zbirci koloriranih grbova zemalja, dinastija i plemićkih rodova zamišljenog *cesarstva ilirskog* iz godine 1595. O tom grbovniku često se pisalo paušalno i netočno. Poistovjećivalo ga se s prerisom ili izvornikom "virtualnog" *protografa* don Pedra Ohmućevića ili s Fojničkim grbovnikom i drugim kasnijim inačicama u sklopu *ilirske heraldike*.¹ Naime, po uzoru na grbovnik Korjenić-Neorića, od kraja

¹ Neki primjeri "miješanja" Korjenić-Neorićeva s drugim grbovnicima navode se u knjizi Srđana Rudića *Vlastela ilirskog grbovnika*. Pritom i sam Rudić, poput svih dosadašnjih istraživača, smatra

16. pa do polovice 19. stoljeća nastale su brojne inačice u literaturi poznate kao *ilirski grbovnici*. Uz najstariji, evidentirana su još 23 grbovnika različitih redakcija.² Ukratko, fenomen *ilirske heraldike* sadržajno i kronološki čini kompleksni, povijesno “zakasnjeli” simbolički sustav koji nam kao cjelina, uz šture izvore o vlasteoskoj eliti iz predosmanskog vremena, na prvi pogled više skriva i zamagljuje nego što otkriva. U tom smislu ilirske grbovnike možemo analizirati kao jedan od oblika “izmišljanja tradicije”. Radi se o nizu utilitarnih pokušaja da se heraldičkom rekonstrukcijom i mistifikacijom prošlosti legitimiraju i ostvare osobni, obiteljski, grupni, ideološki, nacionalni i širi politički ciljevi. No, kao i u svakoj mitologizaciji, i u jezgri ilirske heraldike nalazimo autentične tragove. Uz neke razlike u rasporedu svetaca zaštitnika, redoslijedu zemaljskih, dinastičkih i rodovskih znamenja te njihovu većem ili manjem broju u odnosu na Korjenić-Neorićev izvor-nik, osnovni sadržaj ilirskih grbovnika u biti je isti: svi obuhvaćaju predosmanski korpus grbova zemalja i *navodnih* bosanskih, srpskih, humskih, primorskih, dalmatinskih, hrvatskih i albanskih, to jest “ilirskih” dinasta i vlastele neovisno o njihovoj konfesionalnoj pripadnosti (katolici, pravoslavni i krstjani Crkve bosanske), ali i starosti, snazi i značenju pojedinih rodova. Ideološka i politička svrha grbovnikâ također nam se čini očitom: u iščekivanju protuosmanske *reconquiste* njima su se legitimirala i potvrđivala stara plemićka prava i privilegije kršćanskih rodova u kraljevstvima, knežtvima i vojvodstvima nekoć moćnog imaginarnog Ilirika, napose u predturskoj Bosni i Hercegovini te područjima pod vlašću Nemanjića.

Grbovnik Korjenić-Neorića dubrovačke je provenijencije, danas se čuva u Zbirci rukopisa i starih knjiga u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (sig. R 4084), a otkupljen je s bibliotekom Ljudevita Gaja. Svezak u kožnatom uvezu (21,8 x 14,3 cm) obuhvaća 174 papirnata lista.³ Prvih šest nenumeriranih listova sadrži dvojezičnu (hrvatsko-latinsku) naslovni-

da je Korjenić-Neorićev grbovnik samo najstariji među sačuvanim prijepisima Ohmućevićeva *protografa*. Vidi: Srđan Rudić, *Vlastela ilirskog grbovnika*, Beograd 2006., str. 22.

² U popise ilirskih grbovnika u pravilu se uvrštavaju i nekoć poznati, ali uništeni ili izgubljeni primjerci te oni za koje se iz izvora posredno zna da su postojali. Popis ilirskih grbovnika vidi u: Dragomir M. Acović, *Heraldika i Srbi*, Beograd 2008., str. 218-219. Pregled sadržaja i usporedbu različitih inačica ilirskih grbovnika donose: Aleksandar Solovjev, *Prinosi za bosansku i ilirsku heraldiku*, *Glasnik Zemaljskog muzeja*, n.s. 9-10, Sarajevo 1954., str. 87-137; Rudić, *Vlastela*, str. 59-91.

³ U katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu grbovnik je opisan pod naslovom “Ilirski grbovnik Stanislava Rubčića”. Vidi: Ivan Kosić, *Hrvatski ćirilični rukopisi u zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice*, *Slovo*, sv. 56-57, Zagreb 2006.-2007., str. 243-245. Grbovnik je cjelovito reproduciran u knjizi: Ivo Banac, *Grbovi biljezi identiteta*, Zagreb 1991., str. 131-316.

cu s kazalom rodova u dvjema varijantama, ćirilicom i latinskom kapitalom. Opširni naslov na hrvatskome jeziku, napisan nevještom ćirilicom, uz inačicu na također nesavršenu latinskom, sugerira da je riječ o svojevrsnoj heraldičkoj genealogiji: "Rodoslovie navišćenih i svetih otaca i vlastitih bi-liegovi zemalja i svitlih tih plemena cesarstva Ilirskoga...". U nastavku se očito mistificira tvrdnjom da je zbirku sastavio Stanislav Rubčić ban cimer-ja ("rex insigniarum") cara Stipana Stjepana Nemanjića, odnosno da se radi o prijepisu "iz jednoga libra veomi stara" što se čuva u manastiru sv. Bazilija na Svetoj Gori. Nakon ćiriličnog i latiničnog kazala rodova na posljednjem nenumeriranom listu u sredini je Kristov monogram IHS s geslom: "In Domino confido non confundar in aeternum amen". To su stihovi Psalma (31.2), ujedno i završni stihovi *Te Deuma* (Tebi se, Gospode, utječem, a da se ne postidim nikada). U zlatnom okviru na vrhu je ćirilicom, a na dnu latinicom zapisano "Corienich Neorich" s godinom 1595. (sl. 1) Slijedi 157 oslikanih listova označenih rimskim brojevima. Nakon četiriju svetačkih slika koje ikonografski upućuju na Bosansko Kraljevstvo, slijedi konstruirani grb "Stipana Stjepana Nemanjića", koji se sastoji od grbova ilirskih zemalja, a koji su istim redom prikazani i zasebno na listovima 6-15. Na listu 16 apokrifni je grb Dušanova nasljednika Uroša, nešto jednostavniji od očeva. Glavni korpus grbovnika, na listovima 17-157, čine znamenja 141 plemićkog roda s ćiriličnim i latiničnim natpisima.

Na posljednjih 11 nenumeriranih listova 11 je naknadno dodanih grbova bez titulara, od kojih su 4 nedovršena, a jedan je potpuno "prazan". Da bi se naglasila drevnost, štitovi i ukrasi dijelom imaju gotička obilježja, a crteži su rađeni ujednačenom profesionalnom manirom te se stječe dojam da ih je naslikao vješt crtač.

Cjelovitom analizom grbovnika Korjenić-Neorića i ključnom ulogom toga zbornika u kontekstu *ilirске heraldike* i ranonovovjekovne političke ikonografije pozabavit ću se u opširnijoj studiji. U ovom radu odgovorit ću na pitanje tko su bili tvorci grbovnika, kojim rodovima pripadaju grbovi bez atribucija na posljednjim listovima te kako i zašto su se ta uglavnom španjolska znamenja uopće našla u najstarijem ilirskom grbovniku. Naime, iako se osnovni heraldički sadržaji u svim ilirskim armorijalima uz manja odstupanja uglavnom podudaraju, samo u jednom grbovniku iz kasnijeg vremena nalazimo ove neatribuirane grbove. Riječ je o armorijalu splitsko-ga kanonika Petra Vukoslavića (Luposignoli) koji je izrađen oko 1700., i to na temelju nešto starijeg prijepisa, tzv. Olovskog grbovnika, koji sadrži 16 grbova više od Korjenić-Neorićeva. Međutim, Vukoslavićev prepisivač uz Olovski je grbovnik u rukama sigurno imao i Korjenić-Neorićev izvornik

jer je na kraju dodao i neatribuirane grbove kojih nema u olovskom prijepisu. Uz ta je znamenja zapisao "Familiarum affinium insignia", što je vjerojatno čuo izravno od osobe koja mu je omogućila precrtavanje iz izvornik. Ta činjenica svakako nam pomaže da identificiramo vlasnike nenaslovljenih grbova. Osim toga, Vukosavićev grbovnik sadrži i niz novih mistificirajućih dodataka te nam svjedoči o snažnom efektu ilirske heraldike među dalmatinskom elitom. Splitski kanonik potudio se da s nekoliko dokumenata u grbovniku "potkrijepi" sadržaj i srednjovjekovnu provenijenciju iz naslova. Prema dodanim falsifikatima grbovnik je 1690. u Split poslao stanoviti franjevac iz Soluna s potvrdom sofijskoga nadbiskupa, koji ga je usporedio s izvornikom što se čuva na Svetoj Gori. Usporedbu sa starijim prijepisi-ma (vjerojatno Olovskim i Korjenić-Neorićevim) ovjerio je i korčulanski bilježnik Francesco Natalis, a u nizu potvrda vjerodostojnosti slijedili su ga splitski bilježnik Giovanni Caputgrosso, knez Enrico Pappafava te sam splitski nadbiskup Stjepan Cosmi.⁴

I.

Temelje za kritičko proučavanje Korjenić-Neorićeva i drugih ilirskih grbovnika postavio je u svojim radovima Aleksandar Solovjev.⁵ Također, on je prvi ukazao na idejne začetnike *ilirске heraldike* i na njihove motive. Riječ je o pomorskim rodovima iz Slanoga, Grgurić-Ivelja-Ohmućevićima i Dolisti-Tasovčić-Dinićima, čiji su se brojni pripadnici od polovice 16. i tijekom 17. stoljeća istaknuli kao kapetani i zapovjednici u pomorskim pothvatima španjolskih kraljeva Filipa II., III. i IV. Međutim, Solovjevu i

⁴ O Vukoslavićevu grbovniku i dodacima vidi: Solovjev, *Prinosi*, str. 117-127. Važno je istaknuti da u grbovniku Korjenić-Neorića nedostaje list LXXVIII s grbom roda Cetinjanić (u kazalu: Zeti-gnanich), a umjesto njega dvaput su numerirani listovi LXXIX s grbovima Županovića i Vukosla-vića. Pritom je očito da je grb "Vvkoslavich" bez ćiriličnog natpisa dodan poslije, a razlikuje se i lošijom kvalitetom. To se vjerojatno dogodilo upravo oko 1700. pri "posudbi" za izradu Vukosla-vićeva grbovnika.

⁵ U opsežnoj literaturi o prvim grbovnicima i ilirskoj heraldici posebno su važne sljedeće studije: Aleksandar Solovjev, *Postanak ilirske heraldike i porodica Ohmućević*, *Glasnik Skopskog naučnog društva*, sv. 12, Skoplje 1933., str. 79-124; Solovjev, *Prinosi*, str. 87-137. Riječ je o temeljnim ra-dovima u kojima je navedena i najvažnija starija literatura. Od ostalih tekstova vrijedi istaknuti: Viktor Duišin, *Ilirski grbovnik Rubčića ili Korjenić-Neorića*, *Glasnik heraldike*, br. 3/4, Zagreb 1938., str. 3-8 i br. 5/8, Zagreb 1938., str. 16-20; Ivo Banac, *Biljezi identiteta: heraldika i nacionalne ideologije kod Južnih Slavena*, u: Banac, *Grbovi biljezi*, str. 9-27; Rudić, *Vlastela*; Acović, *Heraldika i Srbi*; Emir O. Filipović, *Grbovnik Virgila Solisa i ilirska heraldika*, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, sv. 41, Zagreb 2009., str. 187-198; Aleksandar Palavestra, *Izmišljanje tradicije: ilirska he-raldika*, *Etnoantropološki problemi*, n. s. 3, Beograd 2010., str. 183-199.

drugim istraživačima promaknulo je da su istom rodovskom krugu, koji je potjecao iz neposrednog dubrovačkog zaleđa, pripadali i Korjenić-Neorići, odnosno njihovi ogranci Jerinići i Kmetovići iz Banića. Zahvaljujući studiji Giuseppea Gelcicha⁶ te analizi starije literature i dotad poznatih ilirskih grbovnika, Aleksandar Solovjev je povezao nastanak Korjenić-Neorićeva grbovnika i čitave ilirske heraldike s rodom Ohmućevića, odnosno s potomcima Ivelje Ivanova Grgurića-Ohmućevića, koji se polovicom 16. stoljeća uzdigao kao pomorac i trgovac u Slanome u Dubrovačkom primorju. Gelcich, a potom i Solovjev podatke su uglavnom crpili iz opsežne kompilacije nastale u slavu dubrovačkog dominikanca Vicka Komnena (1590. - 1667.) - Iveljina unuka, sina njegove mlađe kćeri Jele i nećaka don Petra (Petra) Ivelje Ohmućevića - tobožnjeg potomka bizantske i trapezuntske dinastije Komnen. Knjiga je prvo tiskana u Napulju 1645., a potom u znatno proširenu obliku 1663. u Veneciji pod naslovom *Le Glorie Cadute dell'Antichissima ed Augustissima Famiglia Comnena etc.*⁷ U zborniku je objavljena i povijest Ohmućevića s rodoslovnim stablom na velikom grafičkom listu (*Arbor Familiae Ohmuchievich Gargurich*). O tom je rodoslovlju pisao dominikanac iz Slanog Desiderio Nenchi (+1647.), no vjerojatno ga je izradio već sam Pedro Ohmućević, istaknut kao posljednji u deblu. Iako zbornik obiluje vrijednim podacima i brojnim zanimljivostima o sudjelovanju Dubrovčana u španjolskoj i napuljskoj službi, konstrukcije o podrijetlu i plemstvu Ohmućevića dodatno su obogaćena razrada i dopuna obiteljske mistifikacije koju je započeo don Pedro, najuspješniji od petorice braće u španjolskoj službi. Ambiciozan i željan počasti, on je dugo nastojao postati članom prestižnog viteškog reda Sv. Jakova te se godinama trudio dokazati svoje plemićko podrijetlo. Polazište mu je bila maglovita obiteljska predaja koju je obogatio nizom poluistina, izmišljotina, konfabulacija i falsifikata. Godine 1580., zajedno s ocem i braćom, u samostanskoj crkvi sv. Jeronima u Slanom podigao je oltar i za dubrovačke prilike monumentalnu mramornu grobnicu s uklesanim grbom Ohmućevića. Nadgrobni natpis prvi put evocira pretke i plemićko podrijetlo te nekadašnje titule i

⁶ Giuseppe Gelcich, I conti di Tuhelj. Contributo alla Storia della Marina Dalmata ne'suoi rapporti colla Spagna, *Ottavo programa del' I.R. Scuola nautica di Ragusa per l'anno scolastico 1888-89*, Dubrovnik 1889., str. 169-175.

⁷ Puni naslov djela glasi: *Le Glorie cadute Dell' Antichissima, ed Augustissima Famiglia Comnena, De Maestosi Allori dell' Imperiali Grandezza, ne' Tragici Cipressi della privata Conditione. Nelle quali si scuoprono le Preminenze d' alcuni Prencipi Sourani, e di molte nobilissime Famiglie da quella originate nell' Europa. Con varie, curiose, dt erudite Compositioni. Cauate dal buio dell' obliuione alla luce del Mondo, dall' Abbate Lorenzo Miniati*. Venetia: Francesco Valvasense, 1663. Cjelovite i očuvane primjerke knjige posjeduju knjižnice franjevačkih samostana u Dubrovniku i Fojnici.

posjede Ohmućevića u Bosni i Makedoniji. Kao vlasnik dviju karaka i zapovjednik "kantabrijskih, galicijskih i ilirskih lađa", don Pedro se istaknuo u osvajanju Portugala 1580. i Azorskoga otočja 1582. te je dobio čin admirala (*capetano generale del mar*). U to je vrijeme više od trideset dubrovačkih brodova bilo u logističkom ali i u borbenom sastavu španjolske flote. Već i prije ekspedicije španjolske armade na Englesku 1588. pod don Pedrovim zapovjedništvom plovila je eskadra od 12 galijuna i karaka (*classis illyrica*). Ohmućević je očito imao velikih zasluga u stvaranju i organiziranju te flote. U španjolsku je službu pozivao ponajprije svoju rodbinu, brodovlasnike iz Slanskog primorja te kapetane s dubrovačkih otoka, a i posade tih brodova bile su sastavljene od dubrovačkih mornara. Zajedno s nećakom Stjepanom Dolisti-Tasovčićem sklopio je 1590. ugovor s dvorom da će dvanaest dubrovačkih brodova izgrađenih u Španjolskoj služiti kralju Filipu II. Don Pedro je zapovijedao golemom karakom od 1000 kara nosivosti, nazvanom po zaštitniku Ilirika "San Girolamo".

Dubrovački Senat odbio je sve Ohmućevićeve zahtjeve za priznavanjem plemstva, stoga se on okrenuo španjolskom dvoru. Nakon dugogodišnjeg prikupljanja krivotvorenih isprava, na temelju konstruirane obiteljske povijesti i dodatnog heraldičkog gradiva (osam koloriranih grbova predaka, po četiri pradjeda i četiri prabake) Kraljevski savjet u Napulju dodijelio je 17. svibnja 1594. don Pedru Ohmućeviću potvrdu o plemstvu. Nedugo zatim, 22. ožujka 1596. proglašen je i vitezom sv. Jakova, što mu je osiguralo dodatne prihode. Umro je u Lisabonu 1599. bez muških potomaka. U operacijama tijekom devedesetih godina "ilirskim" su brodovljem u španjolskoj službi zapovijedali Ohmućevićevi nećaci, sinovi njegove starije sestre Rade, Stjepan i Đuro Dolisti-Tasovčić, koji su također stekli španjolsko plemstvo.

II.

Iz temeljne studije Aleksandra Solovjeva proistekli su i neki neprovjereni i pogrešni zaključci koji se ponavljaju u literaturi. Naime, pod dojmom otkrića o ključnoj ulozi Pedra Ohmućevića i njegovih rođaka Dolisti-Tasovčića u nastanku i širenju ilirske heraldike, ostala je potpuno zanemarena činjenica da se u naslovnom dijelu grbovnika iz 1595. kao vlasnici (tvorci) izričito navode Korjenić-Neorići. Na osnovi Pedrove biografije i rasprave o podrijetlu Ohmućevića koju je u Minijatijevu zborniku napisao "fra Benedetto Orsini, franjevac rodnom iz Slanog", Solovjev je sa sigurnošću pretpostavio da je grbovnik nastao upravo po narudžbi don Pedra Ohmućevića,

a da ga je vjerojatno sastavio učeni fra Benedikt Orsini “sa nekim Neorićem”, o kojemu u svojoj studiji zapravo nije rekao ništa.⁸ Time je zaobišao za njega zbunjujuću činjenicu o Korjenić-Neorićima kao vlasnicima grbovnika koji su svoj znamen skromno uvrstili na 77. listu: na srebrnom, crveni lav u propnju, poprijeko preko njega zlatna prečka s trima crvenim polumjesecima. U nešto raskošnijim kartušama upisano je dvojno prezime, a ispod latinične kartuše dodano je, vjerojatno poslije, i prezime Yerrinich⁹ (sl. 2). Solovjev je također pretpostavio, a njegovu su pretpostavku preuzeli doslovno svi kasniji istraživači, da je grbovnik Korjenić-Neorića zapravo preris nastao na temelju starijeg, Ohmućevićeva izgubljenog *protografa*. Ta se pretpostavka u kasnijim napisima o grbovniku prenosi kao činjenica.

Međutim, tezu o izgubljenom, autentičnom don Pedrovu “izvorniku” po kojemu je izrađen prvi sačuvani, a zatim i ostali ilirski grbovnici Solovjev je postavio uglavnom zato što nije mogao povezati zagonetne Korjenić-Neoriće s Ohmućevićima. Osim toga, zbog ideoloških konotacija i istaknutog mjesta poznatih plemićkih i dinastičkih rodova u Korjenić-Neorićevu grbovniku, gotovo svi istraživači ilirske heraldike podrazumijevali su “historičnost” i preostalih, većinom posve nepoznatih rodova. U pokušajima identifikacije tih rodova uglavnom se tragalo za njihovim spominjanjem u izvorima srednjovjekovne bosanske, humske i srpske povijesti. Međutim, takav pristup, prema uputi Ćire Truhelke “list po list, grb po grb”, unatoč trudu donio je neprecizne i dvojbene rezultate, osobito zbog brojnih patronimika i relativno čestih “prezimeni”.¹⁰ Zapravo, odgovor o podrijetlu i identitetu mnogih “nepoznatih” rodova iz grbovnika krije se u Slanskom primorju i neposrednoj dubrovačkoj okolini. Bogate pomorske obitelji, okupljene oko Grgurića-Ohmućevića i Dolisti-Tasovčića, tijekom druge polovice 16. stoljeća naprosto su iskoristile apokrifne (djelomično i vjerodostojne) tradicije što su ih povezivale s plemstvom srednjovjekovne

⁸ Dakako, lješki biskup fra Benedikt Orsini (oko 1582.-1654.) nije mogao sudjelovati u izradi grbovnika, kako je to mislio Solovjev, jer je 1595. naprosto bio premlad. Pišući o odnosu Orsinija s Komnenima i Ohmućevićima, Solovjev je očito pobrkao Benedikta Orsinija s njegovim stricem fra Tomom (1537.-1607.), koji je 1599. postao barski nadbiskup i primas Srbije. Usp. Solovjev, *Postanak*, str. 88, 104.

⁹ U reprodukciji grbovnika (Banac, *Grbovi biljezi*, str. 225) dodatak Yerrinich nije obuhvaćen.

¹⁰ Posljednju i najopsežniju identifikaciju rodova koji se spominju u Korjenić-Neorićevu i kasnijim ilirskim grbovnicima, prema tom obrascu poduzeo je Srđan Rudić u knjizi *Vlastela ilirskog grbovnika*. Slijedeći Solovjeva, ni Rudić nije utvrdio postojanje Korjenića u Slanskom primorju niti ih je uspio povezati s Ohmućevićima. Uočio je ishodište roda u Vrmu i Konavlima, ali je zbog nekoga razloga prednost dao tumačenju prezimena Neorić pod kojim je i pisao o tom rodu u svojoj knjizi. Također, pišući o grbovniku, Rudić se služi ekavskim oblikom Korenić-Neorić, iako u samom armorijalu i u drugim izvorima jasno stoji ijekavski oblik Korjenić (Corienich). Vidi: Rudić, *Vlastela*, str. 190-193.

Bosne, Huma i Srbije te su u grbovnike uvrstili gotovo svu svoju rodbinu i tazbinu. Armorijali oblikovani po mjeri povezanost i težnje za prestižem slanskih rodova poslije su postali popularni na širem prostoru "Ilirika", a u heraldici dvadesetog stoljeća prepoznati su kao koncept *ilirske heraldike*.

Unatoč don Pedrovoj vodećoj ulozi u heraldičkoj "obnovi" te brojnim inačicama grbovnika s istaknutim znamenjima bogatih i moćnih Ohmućevića i Tasovčića, moramo zaključiti da nisu pruženi nikakvi dokazi da je grbovnik Korjenić-Neorića u vrijeme svojega nastanka pripadao Ohmućevićima niti da su ga oni naručili. Tek prema potvrdama dubrovačkog tajništva iz godine 1741. i 1749. vidi se da su vlasnici grbovnika bili potomci najmlađeg ogranka Ohmućevića u Dubrovniku. U to su vrijeme prvi vlasnici zbornika banički Korjenić-Neorići, odnosno Jerinići, koji su s njima bili rodbinski povezani, već bili izumrli. Franjo Fancev spominje zapis dubrovačkog tajnika Ivana Natali-Alettija iz 1709. o prerisu "Rupčićeva grbovnika" što ga je načinio stanoviti Ivan Korjenić-Neorić, a vlasništvo je Ohmućevića. Međutim, Fancev nije naveo izvor za tu tvrdnju. Sigurno je samo to da je 1850. Ljudevit Gaj, na poticaj Matije Bana, od nepoznatog vlasnika u Dubrovniku kupio grbovnik za cijenu od 35 forinti.¹¹ Zanimljivo je da u svojoj studiji o Ohmućevićima, koju je pisao potkraj osamdesetih godina 19. stoljeća, Gelcich uopće nije spomenuo Korjenić-Neorićev grbovnik jer mu i nije bio poznat. Naime, armorijal se od 1850. nalazio u Zagrebu u Gajevoj privatnoj biblioteci, koja je tek 1893. bila otkupljena za Sveučilišnu knjižnicu. Podatke iz de Rosatisove genealogije Ohmućevićâ (1663), u kojoj se spominje grbovnik "delle Famiglie illustri dell' Imperio Illirico" kao dokaz njihova plemstva, Gelcich je povezao sa znatno mlađim Fojničkim grbovnikom, o kojemu se tih godina dosta pisalo, a i poslije se često miješao s Korjenić-Neorićevim.¹²

¹¹ Grbovnik s naslovom identičnim Korjenić-Neorićevu spominje se u dubrovačkim potvrdama (*Fedi ed Attestati*) iz 1741. i 1749. kao vlasništvo Ohmućevića. Vidi: Antun Vučetić, Dva uvjerenja Dubrovačke Republike o knjizi Stanislava Rupčića, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, knj. 8, Beograd 1928., str. 157-159; Franjo Fancev, Sitni prilozi za povijest hrvatske književnosti, *Grada za povijest književnosti hrvatske*, knj. 13, Zagreb 1938., str. 318, 319. Fancev nije naveo izvor svoga komentara, ali potvrde što ih je objavio Vučetić ne sadrže takvu formulaciju. Godina 1709. koju navodi Fancev vjerojatno je pogrešna jer je Ivan Natali-Aletti postao tajnik Republike tek 1735. te je u toj službi ostao do smrti 1743. Fancev je naprosto pogriješio godinu misleći na istu potvrdu iz 1741. o kojoj je pisao i Vučetić. Usp. Stjepan Čosić, Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike (1700-1808), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 38, Zadar 1996., str. 141.

¹² Uz genealogiju Ohmućevića u Minijatijevu zborniku i Don Pedrovi nasljednici iz pobočnog ogranka tiskali su sličnu fiktivnu genealogiju Ohmućevića, čiji je autor Giovanni Battista de Rosatis (*Origine della Famiglia Ivegla Ohmuchievich Co Privilegii de diversi Imperadori, e Rè conceduti à detta Famiglia etc.* Napoli: Roncaglio per Cataldo, 1663). G. Gelcich, I conti di Tuhelj, str. 152, 153.

III.

U Banićima kod Slanoga polovicom 16. stoljeća spominje se rod Korjenić-Neorića s ograncima Jerinića i Kmetovića koji su se razvili potkraj stoljeća. Vodeći članovi tih rodova bili su kapetani i brodovlasnici u španjolskoj službi pod zapovjedništvom Ohmućevića. Upravo su oni 1595. izradili ili naručili izradu najstarijeg poznatoga grbovnika. To dakako ne isključuje mogućnost da su se istim heraldičkim obrascem, pa čak i istim grbovnikom, koristili i njihovi moćniji i poznatiji rođaci Ohmućevići i Tasovčići, čiji su nasljednici također posjedovali svoje inačice grbovnika. O Korjenić-Neorićima kao tvorcima prvog sačuvanog grbovnika uz druge izvore svjedoči njihova genealogija u cavtatskoj Zbirci Baltazara Bogišića. Iako je odavno poznato i spominjano u literaturi, to se rodoslovlje, začudo, nije povezivalo s grbovnikom niti je bilo temeljito proučeno¹³ (sl. 3). Riječ je o bogatom rodoslovnom stablu, crtežu izrađenom tušem u boji na pergamentu dimenzija 80,6 x 64 cm. Vješto naslikan motiv sadrži elemente uobičajene u ikonografiji grbovnika: stablo s visećim grbovima pod kojim sjedi oklopljeni vitez rodočelnik, a iza njega u perspektivi prostire se pejzaž dijela Primorja s lijeve i Hercegovine s desne strane. Duktus, rukopis, oslik i niz detalja ukazuju na sličnosti s grbovnikom, stoga se može pretpostaviti da je autor grbovnika izradio i najveći dio genealogije, koja je potom, drugom rukom, dopunjavana do naraštaja rođena tridesetih godina 17. stoljeća. Dakle, genealogija je vjerojatno nastala potkraj 16. stoljeća, u isto vrijeme kada i grbovnik, a autor (ili naručitelj) zacijelo je bio netko od uglednih Korjenić-Neorić-Jerinića spomenutih u rodoslovlju. Po svemu sudeći, to je bio jeruzalemski vitez Ivan Korjenić-Neorić, "Cognominato Jerinich", kako piše u spomenutoj potvrdi dubrovačkog tajništva, ili posljednji u debilu, slanski župnik Kristofor Korjenić ("D. Christophorus Corienich Parochus in Slano lingue latine eruditissimus"). na što indicira i njegovo loše poznavanje ćirilice. Na dvama mjestima pergament je oštećen preciznim izrezima. Analo-

¹³ O tome kako i kada je ova genealogija dospjela u Bogišićevu zbirku ne zna se ništa pouzdano. O genealogiji i njezinu sadržaju prvi je i jedini, na temelju izravnog uvida 1911. izvijestio don Niko Štuk. Godine 1912. kratko ju spominje i Milan Rešetar. Nešto opširnije, pišući o Andriji Čubranoviću, rodoslovlje 1950. spominje Milivoj Petković, dok ga je Antun Kolendić 1962. proglasio falsifikatom. Po svemu sudeći, nitko od spomenutih osim Štuka nije vidio genealogiju, već su se svi oslanjali na njegov nepotpuni opis. Vidi: N.[iko] Štuk, Rodoslovno stablo popa Kristofora Korjenića župnika u Slanom iz porodice 'bana od Nehora i knezova od Klobučca i Korjenića', *Prava Crvena Hrvatska*, br. 312, Dubrovnik 1911., str. 1-2; Milan Rešetar, Eine Spur von A. Čubranović, *Archiv für slavische Philologie*, Bd. 33, Berlin 1911-1912., str. 319; Milivoj A. Petković, *Dubrovačke maskerate*, Beograd 1950., str. 71-73; Antun Kolendić, 'Jeđupka' i njen autor. I dio, *Republika*, br. 2-3, Zagreb 1962., str. 89.

gija s grbovnikom otkriva nam što je na tim mjestima bilo naslikano. U gornjem lijevom uglu odstranjen je crtež sv. Jeronima, što se daje zaključiti po svečevu grbu ispod slike. Nema sumnje da je u izrezanom dijelu, na vrhu u sredini, bila ikonografska kompozicija čudotvorne Gospe Olovske s Isusom u naručju. Obje slike nalazimo u grbovniku. S desne strane ostao je sačuvan crtež sv. Luke Evanđelista, što ga nema u grbovniku, ali se i taj svetac uklapa u srednjovjekovni niz zaštitnika Bosanskoga Kraljevstva.¹⁴ Ispod njega je grb Korjenić-Neorića, postavljen simetrično, u istoj visini sa znamenjem sv. Jeronima, što govori da je riječ o zaštitniku roda Korjenić-Neorića. U tiskanoj genealogiji Ohmućevića to mjesto zauzimaju njihovi zaštitnici sv. Kuzma i Damjan.

Rodoslovno stablo može se čitati kao oslikana povijest Korjenić-Neorića-Jerinića. Rodočelnik u renesansnom viteškom oklopu u lijevoj ruci drži štit s grbom roda, a u desnoj vladarsko žezlo. Pejzaž u pozadini s desne strane prikazuje staru postojbinu roda, župu Vrm u Trebinjskoj oblasti. U blizini sela Korjenići (u prošlosti, a i danas taj se pojam koristio za čitavu udolinu u kojoj je bilo više zaselaka), na strmoj uzvisini vjerno je naslikana utvrda Klobuk, kojom su u davnini zapovijedali Korjenići, a u daljini prema sjeveru, što bi trebalo predstavljati Bosnu, imaginarna utvrda Nehor. S lijeve strane, zapadno, prikazan je novi zavičaj Korjenić-Neorića, Slano s okolicom (sl. 4 i 5). U Slanskoj uvali dominira franjevački samostan Sv. Jeronima i "Dvorovi Iveglich". Prikazana su naselja Banja, Grgurići, Kručica, Banići, Zvijerkovići i Trnova s crkvama Svih Svetih u Kručici, sv. Mandaljane u Banićima te sv. Roka i sv. Vrača (Kuzme i Damjana) u Grgurićima. U dnu uvale Jansko u Banićima uz obalu su ucrtani "Dvorovi Corienich Nehorich". Sa svake strane stabla obješena su po dva niza štitova u obliku romba (lozanž), na kojima su grbovi nekih od rodova iz kojih su potjecale nevjeste Korjenić-Neorića, ali i neka znamenja rodova u koje su se udale djevojke iz obitelji koje nisu imale muških potomaka, osobito u Španjolskoj i u Napulju. Tako s lijeve strane u prvom nizu vise neoznačeni grbovi Vojnovića, Kastriotića, Dukadinovića, Orsinija, Ljubibratića, a u drugom

¹⁴ Sveti Luka Evanđelist posljednji je u nizu katoličkih zaštitnika dinastije Kotromanića i Bosanskoga Kraljevstva. Svečeve čudotvorne moći, kao miraz iz smederevske crkve Navještenja, u Jajce je 1459. donijela Jelena Branković, kći srpskog despota Lazara Brankovića i nevjesta posljednjega bosanskoga kralja Stjepana Tomaševića, koja je kao kraljica uzela ime Mara. Relikvije su bile podijeljene. Do sloma Kraljevstva 1463. jedan se dio čuvao u crkvi sv. Katarine, a drugi u crkvi sv. Marije to jest u obližnjem monumentalnom crkvenom tornju, zvoniku sv. Luke. Vidi: Đuro Tošić, Posljednja bosanska kraljica Mara (Jelena), *Zbornik za istoriju Bosne i Hercegovine*, sv. 3, Beograd 2002., str. 29-60; Vinicije Lupis, Moći Sv. Luke Evanđeliste iz stolnog grada Jajca, *Hercegovina*, br. 3, Mostar 1997., str. 32-39.

Ohmućevića, Šimrakovića, Tasovčića, Miljenovića, Hvaokovića i Novakovića. S desne strane, u prvom nizu, nakon grba Kosovića podijeljeni je štit s grbovima baskijskog roda Basurto i Korjenić-Neorića. Slijedi grb s križem viteškoga reda Calatrava (križ sv. Dominika), a potom opet dva grba uglednih i brojnih španjolskih obitelji Ruiz de Velasco i de Mendoza te na kraju samih Korjenić-Neorića (sl. 6). Drugi niz čine grbovi Diničića, Brankovića, Deskojevića, Županovića, Radielovića i Dražojevića. Zaključno, gotovo svi rodovi koji se spominju u genealogiji Korjenić-Neorića zastupljeni su i u grbovniku, upravo u skupini nepoznatog plemstva, s tim da su grbovi španjolskih rodova, bez naznake kome pripadaju, dodani na kraju grbovnika.

Na prvi pogled jasno je da je rodoslovlje Korjenić-Neorića usko povezano s grbovnikom iz 1595. Osim toga, genealogije Korjenić-Neorića i Ohmućevića pokazuju da je grbovnička "moda" nastala oko jezgre rodova koji su bili u stvarnom ili izmišljenom srodstvu i koji su svoje plemićko podrijetlo vezivali za srednjovjekovnu bosansko-humsku tradiciju vlastelićkih bratstava. Međutim, ranu fazu genealogije Korjenić-Neorića teško je potvrditi u izvorima i vjerojatno je, poput rodoslovlja Ohmućevića, i ona zasnovana na obiteljskoj mistifikaciji. Na oslikanoj genealogiji prikazano je njihovo dvostruko podrijetlo. Drugi dio prezimena - Neorić - nipošto nije rodovsko ime, to jest prezime roda srođena s Korjenićima. Prema genealoškoj fabulaciji Korjenići su bili zapovjednici Klobuka i gospodari grada Nehora u Bosni. Toponim je zacijelo izmišljen ili preuzet kao feudalni "naslov", čime su primorski Korjenići htjeli naglasiti drevnost i moć, stvarajući ujedno poveznicu sa središtem Bosanskog Kraljevstva. Naime, dodatak Neorić veže se samo za baničke Korjeniće, a u izvorima se ne spominje za Korjeniće u njihovoj staroj postojbini Vrmu, to jest Korjenićima i u Konavlima. Osim toga, pri usporedbi ranih podataka u rodoslovlju s podacima u izvorima postoje objektivne istraživačke teškoće. Imena i patronimici u vrelima do polovice 16. stoljeća mogu biti tek indicije, a za kasnije razdoblje velik je problem nedostatak matičnih knjiga koje su u Dubrovačkom primorju uništene u doba rusko-crnogorskog pustošenja 1806. U svakom slučaju, prema podacima u genealogiji i drugim spoznajama nema temelja za povezivanje primorskih Korjenić-Neorića sa srednjovjekovnim Neorićima koji se spominju u trogirskome zaleđu u 13. stoljeću, kao ni sa selom Neorić u župi Zmina (Muć).¹⁵

¹⁵ Krešimir Kužić iznio je moguće poveznice Korjenića s Neorićima, čije je podrijetlo vidio u Neoriću kod Muća u Dalmatinskoj zagori. Odatle su oni u zapadne dijelove Huma mogli doći početkom 14. st. s Nelipićima kao njihovi povjerljivi ljudi, a potom tu ostati i sroditi se s Korjenićima. U tom smislu on povezuje neka općeraširena vlaška rodovska imena i patronimike kojih je bilo u Zagori s onima koji se navode u grbovniku (Burmazović, Mirilović, Vojnović, Bibić itd.). Čini

U izvorima nismo uspjeli potvrditi migraciju Korjenića iz istočnohercegovačke župe Vrm ili iz Konavala u zapadni dio Republike, na područje Slanoga i okolice. Ogranci Korjenića u Konavlima održali su se i tijekom 17. stoljeća, a u Vrmu su i pod osmanskom vlašću zadržali ključni plemenski utjecaj.¹⁶ Ostaje otvoreno pitanje je li se ogranak Korjenića doselio u Primorje nakon što su izgubili posjede u Konavlima, potkraj dvadesetih godina 15. stoljeća, ili su kao trebinjski baštići iz Vrma nekoliko desetljeća poslije prebjegli pred Osmanlijama. Dakako, u Primorju ih je čekala sudbina kmetova ili u najboljem slučaju slobodnjaka bez zemlje, sve dok se nisu uzdigli baveći se pomorstvom. Kako god bilo, prvi siguran spomen o Korjenićima u Primorju iz vremena je kada su oni već bili istaknut i moćan pomorski rod. Na obiteljskoj grobnici u crkvi sv. Jeronima u Slanom 1570. uklesan je natpis:

S.D. GIOANNI. ET.
NICOLO. YERINICH
DETI. CORIENICH
CVM EREDIBVS
M.D. LXX¹⁷

se da je Kužić o genealogiji zaključivao samo na temelju članka don Nika Štuka te je zanemario topografski prikaz grada Nehora "in Bosna" i brojne izvore o Korjenićima u Vrmu i Konavlima, znatno istočnije od područja kratkotrajne vlasti Nelipića početkom 14. st. Korjenići se, naime, spominju u Primorju, blizu nekadašnjeg područja vlasti Nelipića, čitavo stoljeće nakon što se ta velikaška obitelj odatle povukla. Vidi: Krešimir Kužić, *Migracije zagorskih obitelji u grbovniku Korjenić-Neorić iz 1595.*, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 39, Zadar 1997., str. 193-210. U sklopu iste teorije Kužić je interpretirao i znamen Korjenić-Neorića kao dvojni grb. Lav u propnju Korjenića, a zlatna poprečna greda s trima polumjesecima Neorića. S druge strane, Kužić je zapazio da sjeveroistočno i jugoistočno od Sarajeva postoje dva toponima (sela) Nehorići, ali mogućnost da je jedno od tih mjesta srednjovjekovni grad Korjenića Nehor iz genealogije nije razmatrao, već je pretpostavio da je, osim u Zagori, "jedna loza držala posjede u istočnoj Bosni". Vidi: Krešimir Kužić, Neorići i njihov grb, u: *Zbornik o Zagori 7. Neorić i Sutina*, prir. Zvonimir Veić, Split 2004., str. 229-335.

¹⁶ O Korjenićima u Vrmu i o spominjanju Korjenića u Konavlima, vidi: Petar Šobajić, Korjenići, *Glasnik Etnografskog muzeja na Cetinju*, br. 4, Cetinje 1964., str. 103-171; Medo Pucić, *Spomenici srpski od 1395. do 1423*, Beograd 1858., str. 23, 114; Vojislav J. Korać, *Trebinje I*, Trebinje 1966., str. 155-137-142, 163; Đuro Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, Beograd 1998., str. 98-102; Niko Kapetanić, Nenad Vekarić, *Stanovništvo Konavala 1*, Dubrovnik 1998., str. 26-33, 50-57; Niko Kapetanić, Nenad Vekarić, *Konavoski rodovi 2*, Dubrovnik 2002., str. 152, 153; Esad Kurtović, *Veliki vojvoda Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009., str. 177, 379, 443; Niko Kapetanić, *Konavle u XV. stoljeću*, Gruda 2011., str. 40, 144.

¹⁷ Grob Korjenić-Jerinića s natpisom bio je smješten u gornjem lijevom dijelu crkve, djelomično zaklonjen oltarom. Nakon obnove crkve i samostana potkraj devedesetih godina 20. st. sve grobne ploče smještene su u samostanskom lapidariju, gdje su dostupne posjetiteljima.

Nema sumnje da je u to doba kod baničkih Korjenića došlo do oživljavanja tradicije o nekadašnjem vlasteoskom podrijetlu. Za razliku od Ohmućevića, "revitalizaciji" Korjenića i njihovoj genealogiji, barem u njezinu šesnaestostoljetnom odsječku, možemo pristupiti s više povjerenja. Naime, u slučaju Korjenića nema zvučnog rodovskog imena iz predaje, nema pozivanja na srpski i bosanski dvor niti postoje prateći falsifikati i konfabulacije. Manje moćni i bogati od Ohmućevića, Korjenići su se naprosto pozivali na nekadašnji status bosansko-trebinjske vlastele, zapravo vlasteličića, što su i bili. Grbom, titulom bana i tobožnjim bosanskim feudom htjeli su donekle pojačati dojam, uklapajući se u rašireni trend "izmišljanja tradicije".¹⁸ Dvojica od četvorice sinova kneza Cvjetka iz četvrte generacije - posljednjeg nad čijim je medaljonom plemićka kruna - bili su Ivko i Andrija. Ivko, zvani Kmet, imao je četvoricu sinova. Jedan od njih bio je Matijaš, zvani Jerinić, označen kao "Capitano Generale de Galeoni". To je Mato Ivanov Jerinić koji je, kako navodi Desiderije Nenchi u Minijatijevu zborniku, bio kapetan galijuna od 600 kara "San Mattheo e San Francesco", jednog iz flote dvanaest apostola pod zapovjedništvom Pedra Ivelje-Grgurića-Ohmućevića i Stjepana Dolisti-Tasovčića. Mato Jerinić zapovijedao je još dvama brodovima u španjolskoj službi, galijunom "San Domenico" od 500 kara i karakom "La Madona di Rosario" od 700 kara nosivosti te je u tom razdoblju uz Ohmućeviče i Tasovčiće bio najmoćniji pomorac Slanskog primorja. Bio je oženjen Marijom Kosović i prema rodoslovlju nije imao potomaka, a vjerojatno je umro u Španjolskoj. Njegova braća Stjepan (zvani Kmetović) i Petar rodočelnici su Kmetovića u Banićima. Za razliku od njih, Mato je s rođacima, sinovima strica Andrije, Ivanom i Nikolom, prvi nosio prezime Jerinić, možda po tetki, Andrijinoj ženi Jerini Žegliegović. Ivan Jerinić imao je titulu "Cavaliere Jerusalemitano", dakle viteza Sv. Groba, što ukazuje na to da je i on bio u stranoj, vjerojatno španjolskoj službi jer je bio oženjen Klarom Ohmućević.

Pripadnici bočnog ogranka Korjenića bili su također u španjolskoj službi, ali su se kao i Ohmućevići održali samo preko ženske loze. Zbog toga su

¹⁸ Uz Ohmućeviče, Tasovčiće, Orsinije, Komnene i Korjenić-Neoriće, brojni su rodovi i pojedinci, s naše i talijanske strane Jadrana, na najmaštovitije načine pokušavali dokazati što starije aristokratsko podrijetlo s pripadajućim titulama. Među najupornijim mistifikatorima svojih rodova bili su Šibenčanin, bosanski biskup Ivan Tomko Mrnavić (1579.-1637.) i Dubrovčanin, trebinjski biskup Toma Budislavić (1545.-1608.) te brojni pripadnici rodova Vladmirovića iz Neretve i Kačića iz Makarskoga primorja. Vidi: Nikola Radojčić, O životu Svetoga Save od Ivana Tomka Mrnavića, *Svetosavski zbornik*, knj. I, Beograd 1936., str. 317-382; Josip Ante Soldo, Luka Vladmirović i njegov krug, *Historijski zbornik*, god. 36, Zagreb 1983., str. 189-213.

i potomci nevjesta iz roda Korjenić-Neorić-Jerinića uključeni u rodoslovlje te su na granama stabla, s desne strane, istaknuti i grbovi njihovih muževa.

Većina nepoznatih i nenaslovljenih znamenja na kraju grbovnika iz 1595. upravo su grbovi španjolskih rodova s kojima su Korjenići-Neorići-Jerinići bili u rodbinskoj vezi ili su im na taj način željeli iskazati počast.¹⁹ Prema rodoslovlju, potomak Rajina, brata spomenutog Cvjetka Korjenića, bio je knez Radivoj. Njegovi sinovi Ivan i Pavao nisu imali nasljednika i vjerojatno su bili u španjolskoj službi zajedno s rođakom Matom Jerinićem. To se daje zaključiti jer je njihova sestra Bjelava (Antonia Blanca) bila udana za Pedra de Amézolu, pripadnika plemićkog roda baskijskoga podrijetla, poznata i pod imenom Amésquita. Bjelavin sin Don Carlos de Amézola bio je istaknuti zapovjednik u španjolsko-engleskom ratu, jedan od rijetkih španjolskih kapetana koji se, nakon poraza nepobjedive armade, sa svojim trupama uspio iskrcati na britansku obalu i nanijeti štetu neprijatelju (sl. 7). U desantu koji je poznat kao bitka za Cornwall, Amézola je zapovijedao četirima ratnim galijama i trima odredima vojnika s kojima je potkraj srpnja i početkom kolovoza 1595. izveo niz akcija na britanskom kopnu. Španjolci su se uspješno iskricali u Mount's Bayu na obali Cornwalle, spalili su grad Mousehole, zauzeli i uništili utvrdu Penzance Down te mjesta Newlyn i Penzance. Nakon toga, Amézola se sa svojim vojnicima zavjetovao da će izgraditi crkvu nakon što potpuno poraze Engleze.²⁰ U rodoslovlju je don Carlos označen kao "Capitano Generale de Galeazze, nave et galere di sua M. C.", a poslije se spominje kao "General de las galeras de Sicilia". Čini se da tvorcu rodoslovlja nije bio poznat grb Amézola (na srebrnom tri plave kule raspoređene u trokut) jer ga nema ni u rodoslovlju ni u grbovniku. Umjesto njega, u okomito razdijeljenu štitu s grbom Korjenić-Neorića prednost je dana jednoj od varijanata grba znamenitijeg plemićkog roda de Basurto, kojemu je pripadala don Carlosova supruga Ana Maria: na zlatnom, plava grana s pet srcolikih listova raste iz mora. Basurto je također baskijski viteški rod čiji su se brojni pripadnici stoljećima isticali u vojnoj službi, a odvjetak s kojim su Korjenić-Neorići bili u srodstvu vjerojatno je

¹⁹ Brojni rodovi i ogranci španjolskoga plemstva razvili su vjerojatno najkompleksniji heraldički sustav na svijetu. Podaci koji se tiču španjolske genealogije i heraldike u ovom radu temelje se na sljedećim priručnicima: D. Francisco Piferrer, *Nobiliario de los Reinos y Señoríos de España ect.*, Tomo I-V, Madrid 1857.-1859.; Julio De Atienza y Navajas, *Nobiliario Español. Diccionario Heráldico de Apellidos Españoles y de Títulos Nobiliarios*, Madrid 1948.; Antonio Guerrero Burgos, *Grandezas y Títulos Nobiliarios*, Madrid 1954.; *Elenco de Grandezas y Títulos Nobiliarios Españoles* 1989, Madrid 1989. Također: www.blasoneshispanos.com.

²⁰ Događaj je poznat i više puta tematiziran u španjolskoj i britanskoj vojnopomorskoj historiografiji. Vidi: John Barratt, *The Spanish Raid on Mount's Bay*, <http://www.magweb.com/sample/srennote/srnraid.htm>.

preselio u Napulj. Ondje su živjele i Carlosove kćeri Sicilia i Felipa, koje su kao jedine nasljednice koristile dvojno prezime: de Basurto-Amézola. Prema rodoslovlju, Don Carlos Amézola imao je brata Dionizija, franjevca, i sestru Giovannu. Ona je bila udana za Juna Ruiza de Velasca, člana jednog od najstarijih kantabrijskih plemićkih rodova. Zbog toga je među visećim grbovima u genealogiji i grb Ruiz de Velasco: na zlatnom pet redova vodoravno raspoređenih četvorina s crnim vjeveričjim krznom.

Sljedeći viseći grb s natpisom "Ave Maria Gratia Plena" pripada razgranatom plemićkom rodu de Mendoza, koji vuče korijene iz 13. stoljeća i iz kojega su potjecali brojni španjolski diplomati, vojskovođe i dvorski političari tijekom 15. i 16. stoljeća. Íñigo López de Hurtado de Mendoza (1512. - 1580.) bio je od 1575. do 1579. potkralj Napuljskog Kraljevstva i vjerojatno je zadužio Korjenić-Neorić-Jeriniće te druge slanske i dubrovačke pomorce u španjolskoj službi, stoga mu se grb našao u genealogiji i u grbovniku iz 1595. Uz španjolske je grbove i znamen s križem na osam crno-zlatnih trokutastih polja. Riječ je o mlađoj varijanti križa kastiljskoga viteškoga reda Calatrava iz 12. stoljeća. Tom je redu pripadao i sv. Dominik de Guzmán, zato su isti simbol prihvatili i dominikanci, ali i neki pripadnici roda Guzmán. Ako se ne odnosi na nekog od potomaka španjolskoga ogranka Korjenić-Neorića, može se pretpostaviti da je taj grb uvršten zbog Enriquea de Guzmána (1540.-1607.), koji je od 1591. do 1595. – kada je datiran grbovnik – bio potkralj Sicilije, a potom, do 1599., i potkralj Napulja.

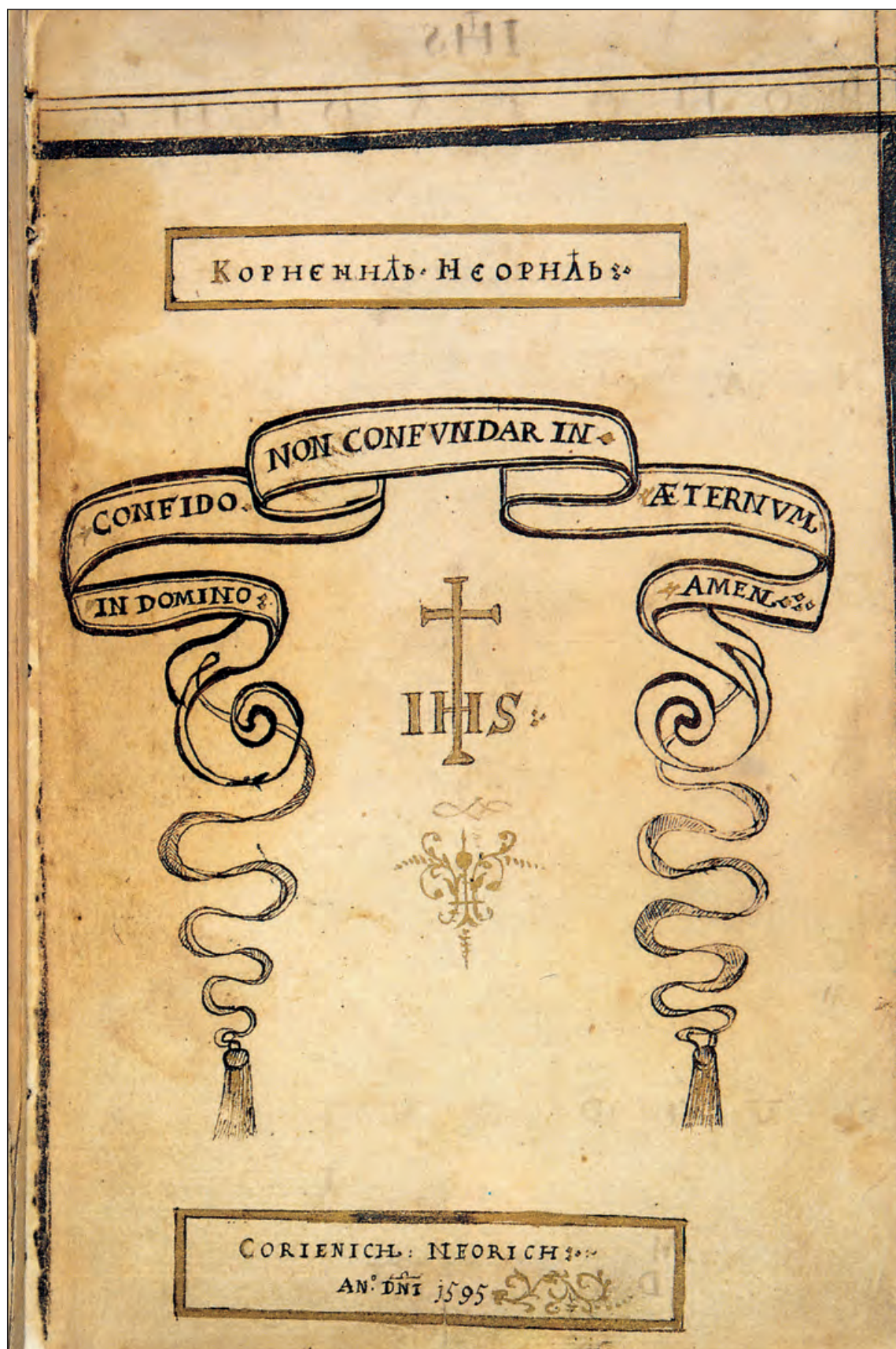
Grbove španjolskih rodova identične onima u genealogiji nalazimo na zadnjim listovima grbovnika Korjenić-Neorića iz 1595., među grbovima bez oznake nositelja. Na prvom nepaginiranom listu 158 grb je Basurto (**sl. 8**), a zatim grb s križem vitezova Calatrava, to jest roda Guzmán (**sl. 9**). Slijedi nedovršeni prazni štit, potom grb de Mendoza (**sl. 10**). Na listu 162 znamen je kojeg nema u rodoslovlju: na plavom vertikalno dvije zlatne posude s ručkama. To je veoma čest motiv u španjolskoj heraldici s brojnim podvarijantama. Od važnijih rodova koji se mogu povezati s Korjenić-Neorić-Jerinićima, ali i međusobno, takav grb rabio je kantabrijski rod Herrera iz Santandera (glavna luka nepobjedive armade) te brojni ogranci roda Guzmán. Tom je rodu pripadao i zapovjednik nepobjedive armade iz 1588. grof Medina Sidonia (1550.-1615.), stoga je grb u Korjenić-Neorićevu grbovniku vjerojatno u njegovu čast (**sl. 11**). Nakon još jednog nedovršenog grba na listu 163 slijedi pet kompozitnih znamenja s elementima grbova Ruiz de Velasco, Herrera, Guzmán (križ Calatrava), Korjenić-Neorić, Mendoza i Županović (**sl. 12-16**). Svi ti kompleksni grbovi upućuju na žensku (španjolsku) lozu Korjenić-Neorića, na njezine potomke i njihove suvere-

ne. Prema rasporedu u štitu i podacima iz genealogije ne može se posve precizno razabrati za koga su točno “komponirani“, ali je vjerojatno riječ o Bjelavinim potomcima, don Carlosu, njegovu bratu fra Dioniziju i sestri Giovanni Ruiz de Velasco.

Grbove bez titulara u grbovniku Korjenić-Neorića do sada je pokušao odgonetnuti samo Aleksandar Solovjev. Budući da mu nisu bili poznati podaci iz genealogije ni odnosi Korjenić-Neorić-Jerinića sa španjolskim rodovima i njihovom heraldikom, Solovjev je pretpostavio da grb Basurto (grana s pet srcolikih listova što raste iz mora) prikazuje korijen. Tom je pogrešnom analogijom zaključio da je posrijedi grb Korjenića, a da je štit s križem Calatrava (sv. Dominika) znamen Jerinića. U skladu s tim izveo je i druge krive zaključke poput tumačenja grba s podijeljenim štitom (Basurto/Korjenić-Neorić) na listu 161 te ga je proglasio složenim grbom Korjenića i Neorića itd.²¹

Zanimljivo je i to da španjolski rodovi iz genealogije Korjenić-Neorić-Jerinića potječu uglavnom iz regija na atlantskoj obali (Baskija, Kantabrija, Galicija), to jest s područja gdje se gradila i opremala velika armada. Ti su grbovi još jedan čvrsti dokaz da je grbovnik iz 1595. nastao za potrebe članova obitelji Korjenić-Neorić-Jerinić iz Banića, dubrovačkih pomoraca u službi španjolske krune.

²¹ Vidi: Solovjev, *Prinosi*, str. 128, 129.

Slika 1. Šesta, nepaginirana stranica Grbovnika s motom Korjenić-Neorića.

Slika 2. Grb Korjenić-Neorića, list LXXVII.

Slika 3. Rodoslovlje Korjenic-Neorica, HAZU Muzej i zbirka Baltazara Bogišića u Cavtatu.

Slika 4. Utvrda Klobuk u Korjenicima, isječak iz Rodoslovlja.

Slika 5. Slanska uvala i uvala Janska u Primorju, isječak iz Rodoslovlja.

Slika 6. Viseći lozanž grbovi na rodoslovnom stablu Korjenić-Neorića.

Slika 7. Isječak rodoslovlja Korjenić-Neorića sa španjolskom granom roda.

Slike 8-11. Grbovi na nepaginiranim stranicama Grbovnika Korjenić-Neorića: Mendoza, Guzmán, Basurto, Guzmán Medina Sidonia.

Slika 12. Kompleksni grbovi Korjenic-Neorića i španjolskih rodova Ruiz de Velasco, Basurto, Guzmán i Mendoza.

S u m m a r y

Stjepan Ćosić

**Spanish Coats of Arms
in the 1595 Korjenić-Neorić Armorial**

For more than 150 years, the theme of the Korjenić-Neorić Armorial has been addressed by South Slavic and European historians, heraldists, and genealogists. It concerns the oldest collection of coats of arms of lands, dynasties, and noble lineages of fictional *Illyrian Empire* (*Cesarstvo ilirsko*) from 1595. In the literature, this armorial has often been tackled arbitrarily and inaccurately. Although the cover reads the name of its creators, it was deemed to be a copy of the allegedly lost *protograph* from Don Pedro Ohmućević or of the Fojnica Armorial, along with its subsequent variations within the confines of *Illyrian heraldry*. In terms of thematical elements and chronology, all of these armorials stand as a complex, historically “overdue”, phenomenon which, along with scant sources on the ruling elite from the pre-Ottoman period, hides and blurs more than it reveals. In this respect, Illyrian armorials can be analysed as the inventing of tradition. In truth, it is about a succession of utilitarian attempts to legitimize and achieve personal, family, ideological, national and wider political objectives by means of heraldic reconstruction and the mystification of the past. Nevertheless, behind the mythologised history of the oldest armorial in this set, there are the authentic traces detected in its core. The major corpus (pp. 17-157) depicts coats of arms of 141 noble lineages, bearing both Latin and Cyrillic inscriptions. On the 11 unnumbered final pages of the armorial, there are 11 subsequently added coats of arms that bear no titular titles, 4 of which are unfinished, whilst 1 is completely “blank”.

The thesis of the lost original manuscript, which was the source for the first one that has been preserved and then for other Illyrian armorials, was principally maintained for nothing was known both of the elusive Korjenić-Neorićs and of the nature of their relationship with the well-known ship-owning Ohmućević family. There is a plethora of sources on the Korjenić-Neorićs and their family branches of Jerinić and Kmetović as the creators of

the first armorial that has been preserved. Their genealogy is housed in the Baltazar Bogišić Collection in Cavtat. Based on those sources, the history of this armorial has been thematised and questions answered as to who the Korjenić-Neorićs of Banić in the littoral region of Slano (Slansko primorje) were, and which Spanish ancestries, to whom they were related, the unattributed coats of arms depicted on the final pages of the armorial belong to. The genealogies of the shipowning families, the Korjenić-Neorićs and the Ohmućevićs who were in the service of the Spanish Crown, reveal that the armorial fad had become popular in the littoral region of Dubrovnik (Dubrovačko primorje) with nuclear family structures who were either fictitiously or factually related, linking their noble descent to the medieval Bosnia-Hum tradition and to smaller feudal lords' fraternities. The unattributed coats of arms have been found to be even more elusive. With regard to the context of the latter part of the 16th century, it is revealed how and why these principally Spanish heraldic bearings of the Korjenić-Neorićs' cousins found their place in the oldest Illyrian armorial.